

ლევან ბებურიშვილი

Levan Beburishvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

ალექსანდრე ცაგარელი და ახალი ქართული

ლიტერატურის საკითხები

**Aleksandre Tsagareli and the Issues of the New
Georgian Literature**

საკვანძო სიტყვები: *ქართული ლიტერატურა, ქართული კრიტიკა,*

ალექსანდრე ცაგარელი

Keywords: *Georgian literature, Georgian criticism, Aleksandre
Tsagareli*

ალექსანდრე ცაგარელი ერთ-ერთი გამორჩეული ფიგურაა მეცხრამეტე საუკუნის ქართველოლოგთა შორის. იგი უფრო თავისი ლინგვისტური და წყაროთმცოდნეობითი ნაშრომებითაა ცნობილი, თუმცა ამასთანავე ცაგარელი ავტორია ქართული ლიტერატურის ისტორიისათვის მეტად ფასეული წერილების ციკლისა „ჩვენი უბედური მწიგნობრობა ამ საუკუნეში“ („დროება“ 1870, №2-7), რომელშიც იგი ახალი ქართული ლიტერატურის კრიტიკოსად მოგვევლინა. ეს ნარკვევი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ მასში პირველად ვხვდებით მეცხრამეტე საუკუნის ქართული მწერლობის დიფერენცირებას ცალკეულ ეტაპებად. ალექსანდრე ცაგარელი გამოყოფს ახალი ქართული ლიტერატურის განვითარების სამ ძირითად საფეხურს და მათ კონკრეტულ მწერალთა სახელებს უკავშირებს. პირველი პერიოდის ცენტრალურ ფიგურად იგი ასახელებს ალექსანდრე ჭავჭავაძეს. მისი შემოქმედებისათვის, კრიტიკოსის აზრით, ნიშნეულია ანაკრეონტული მოტივები, სპარსული სატრფიალო ლირიკის დიდი ზეგავლენა, მწიგნობრული ენა, გულგრილობა სამოქალაქო პრობლემატიკისადმი. მეორე პერიოდის საკვანძო ავტორია გიორგი ერისთავი, ეროვნული კომედიოგრაფიის შემქმნელი, რომელმაც თავისი ლიტერატურული სკოლა დააფუძნა და სატირულ მწერლობას მისცა დასაბამი. მესამე პერიოდის წამყვანი მწერლები კი ილია ჭავჭავაძე და აკაკი წერეთელი არიან. ალექსანდრე ცაგარლის მიხედვით, ქართულ ლიტერატურაში სრულიად განცალკევებით დგას ნიკოლოზ ბარათაშვილი. კრიტიკოსი პარალელს ავლებს ნიკოლოზ ბარათაშვილისა და მიხეილ ლერმონტოვის პოეზიას შორის, რითაც მიგვანიშნებს ქართველი პოეტის შემოქმედების რომანტიკულ კონტექსტზე. ცაგარელი ფიქრობს, რომ „ბედი ქართლისამ“ დაბადა ჩვენში მოქალაქეობრივი პოეზია.

საყურადღებოა ალექსანდრე ცაგარლის მსჯელობა ილია ჭავჭავაძის შემოქმედების შესახებ. მისი ნააზრევის ღირებულება უმთავრესად იმითაა განსაზღვრული, რომ იგი უპირისპირდება წინამორბედი კრიტიკოსების (გ. ბარათაშვილის, ბ. ჯორჯაძის, ა. ფურცელაძის, ა. წერეთლის) შეხედულებას, რომლის თანახმადაც, რომ ილია ჭავჭავაძეს აკლია ლირიკოსი პოეტის ბუნებრივი ნიჭი და „ჭაპანწყვეტილ“ წერს ლექსებს. ილიას ლირიკის ცალკეულ ნიმუშთა ანალიზით ალექსანდრე ცაგარელი ასაბუთებს, რომ სინამდვილეში ილიას მომადლებული ჰქონდა ნამდვილი ლირიკოსის ტალანტი.

ილია ჭავჭავაძის პოეზიის ერთ ძირითად ღირსებად ალექსანდრე ცაგარელი პოეტური ფრაზის ენერგიულობას მიიჩნევს. სწორედ აქედან გამომდინარეობს, კრიტიკოსის აზრით, ის ფაქტი, რომ ილია ჭავჭავაძის ლირიკას მკითხველზე განსაკუთრებული ემოციური ზემოქმედების ძალა აქვს.

ილიას თხზულებათაგან ცაგარელს ყველაზე მეტად „კაცია-ადამიანი“ ხიბლავს. ილიას შემოქმედების შესწავლის ისტორიისათვის მისი ნაშრომის ღირებულება იმითაა განსაზღვრული, რომ მან საგანგებოდ დააყენა ნიკოლაი გოგოლის შემოქმედებასთან ილიას მიმართების საკითხი. მართალია, ცაგარელმა ვერ მოახერხა ამ პრობლემის ბოლომდე გადაჭრა, თუმცა საფუძველი შექმნა იმისათვის, რომ დაწყებულიყო სპეციალური მსჯელობა გოგოლისებურზე ქართულ ლიტერატურაში და კერძოდ – ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში. მოგვიანებით ახალი ქართული ლიტერატურის გამორჩეულმა სპეციალისტმა გრიგოლ კიკნაძემ თავის ცნობილ მონოგრაფიაში „მეტყველების სტილის საკითხები“ ამ საკითხს საგანგებო კვლევა მიუძღვნა, რო-

მელშიც წარმოაჩინა ილიასა და გოგოლის შემოქმედებით
მეთოდთა ურთიერთმიმართება.

Aleksandre Tsagareli is one of the outstanding figures among the nineteenth-century Kartvelologists. He is more famous for his linguistic and historical works, however, Tsagareli is also the author of the cycle of letters "Our Unfortunate Literature in this Century" ("Droeba" 1870, No. 2-7), in which he introduced himself as a critic of new Georgian literature. This essay is important it shows for the first time the differentiation of Georgian writing of the nineteenth century into separate stages. Aleksandre Tsagareli singles out three main stages of the development of new Georgian literature and connects them with the names of specific writers. He names Aleksandre Chavchavadze as the central figure of the first period. According to the critic, Anacreontic motifs, the great influence of Persian love poetry, archaic language, indifference to civil problems mark his works. The key author of the second period is Giorgi Eristavi, the creator of national comedy, who founded his literary school and gave rise to satirical writing. The leading writers of the third period are Ilia Chavchavadze and Akaki Tsereteli. According to Alexandre Tsagareli, Nikoloz Baratashvili stands completely apart in Georgian literature. The critic draws a parallel between the poetry of Nikoloz Baratashvili and Mikhail Lermontov, thereby pointing to the romantic context of the Georgian poet's work. Tsagareli thinks that "Bedi Kartlisa" ("The Fate of Kartli") gave birth to civic poetry in Georgia.

Alexandre Tsagareli's discussion about Ilia Chavchavadze's work is noteworthy. The value of his thought is mainly determined by the fact that it opposes the opinion of previous critics (G. Baratashvili, B. Jorjadze, A. Furtzeladze, A. Tsereteli), according

to which Ilia Chavchavadze lacks the natural talent of a lyric poet and writes poems "in a haphazard manner". Analyzing particular samples of Ilia Chavchavadze's lyrics, Alexandre Tsagareli proves that Ilia was blessed with the talent of a lyricist.

Alexandre Tsagareli considers the energy of the poetic phrase to be one of the main virtues of Ilia Chavchavadze's poetry. According to the critic, the fact that Ilia Chavchavadze's lyrics have a special emotional impact on the reader comes from this.

Among Ilia's works, Tsagareli is most fascinated by "Is that a Man?!". The value of Tsagareli's article for the history of the study of Ilia Chavchavadze's prose is determined by the fact that he raised the issue of Ilia's relation to Nikolai Gogol's work. It is true that Tsagareli did not manage to solve this problem to the end, but he created the basis for starting a special discussion about the reception of Gogol in Georgian literature and in particular - in the work of Ilia Chavchavadze. Later, Grigol Kiknadze, an outstanding critic of new Georgian literature, in his famous monograph "Issues of speech style" devoted a special study to this problem, in which he presented the relationship between the creative methods of Ilia Chavchavadze and Nikolai Gogol.